

Posudek školitele

DAMU – Doktorský studijní program Teorie a praxe divadelní tvorby

Akademický rok 2020/2021

MgA Viktorie Schmoranzová:

VÁCLAV ŠTĚCH: od vlasteneckého ochotníka k divadelnímu manažerovi

Školitel: prof. MgA. Jan Vedral, PhD.

Když se absolventka Katedry produkce DAMU MgA. Viktorie Schmoranzová před lety hlásila k doktorskému studiu s tématem Divadelník Václav Štech, rád jsem její přijetí v přijímací komisi podpořil. Považoval jsem – a stále považuji – za správné, když se o program Teorie a praxe divadelní tvorby zajímají nejen absolventi studia na Katedře teorie a kritiky, ale také magistři z jiných oborů Dramatického umění rozvíjených na naší fakultě. Přítomnost úspěšně praktikující absolventky divadelního managementu a producentství mezi magistry teorie a (ojediněle) režie mohla jen podpořit, a také skutečně podpořila, v doktorandském hloučku pouto mezi často „vysokým“ ideovým přemýšlením o divadle a přemýšlením o jeho občas „přízemně technologickém“ konání.

Školitelem doktorandky během jejího studia i jako rané čekatelky byl prof. PhDr. Jan Císař, Csc. Po dohodě s ním a na žádost oborové rady jsem převzal úkol vedoucího práce na začátku roku 2020. Tehdy měla Viktorie Schmoranzová sepsanu zhruba třetinu disertace a sesbíráno množství originálního faktografického materiálu. Dokončení nezbytného archivního výzkumu komplikovala hygienická omezení vyhlášená v souvislosti s pandemií Covidu 19. V rok a půl trvajícím finálním „překážkovém běhu“ k hotové disertaci jsme s doktorandkou intenzivně, věcně a z její strany produktivně spolupracovali.

Nyní je práce dokončena a odevzdána k obhajobě.

Osobně oceňuji trvalý a hluboký zájem doktorandky o problematiku institucionálního utváření českého divadelnictví od začátku dvacátého století, tedy v době poobrozené. Tehdy rozvíjející se česká moderní společnost pokládala základy ekonomického a společenského života, na nichž byla po první světové válce znovuobnovena naše státnost. Schmoranzová se ovšem ani ve své magisterské práci o (svém předkovi), druhém řediteli Národního divadla G. Schmoranzovi, ani v doktorském výzkumu kulturních a divadelních manažerských aktivit V. Štecha, nezabývá těmi, kdo smělé ideje směřující k ustanovení klíčových institucí příštího státu formulovali. Studuje každodenní, často lopotnou, neideální, kompromisy se vyznačující činnost těch, kteří v praxi tyto instituce budovali – a, přes všechny možné výhrady, také vybudovali. Tento doktorandčin zájem vychází také z její profesionální potřeby zkoumat ožehavou a často diskutovanou problematiku institucionální podoby českého divadelnictví v historických souvislostech.

Už z tohoto hlediska, tedy z hlediska přemýšlení o institucionalizaci a způsobech správy a financování českého profesionálního divadla, je výsledek doktorandčina výzkumu Štechových aktivit od devadesátých letech devatenáctého století až po dvacátá léta dvacátého století skutečně přínosný. Práce Viktorie Schmoranzové přináší velké množství nových, historickým výzkumem ze známějších, ale i ze zcela prvotně objevených zdrojů shromážděných skutečností a poznatků. (I jeden z největších znalců problematiky, náš kolega prof. J. Srstka, byl překvapen, jaký byl Štechův podíl při zavádění a prosazování autorského práva do divadelní praxe.) Tato fakta doktorandka v práci systematicky, přehledně uspořádává na časové ose, ale současně je také interpretuje.

Sleduje tak dvě prolínající se linie výkladu – osobní portrét Štecha jako umělce, ale především jako organizátora kulturního a divadelního života, a vedle toho obraz nezadržitelně a spíše spontánně než řízeně se vyvíjející moderní české měšťanské společnosti a jejích kulturních a osvětových zájmů a potřeb. Přispívá tím nejen k historickému poznání, ale také k rehabilitaci zjednodušeného výkladu Štechova díla českou divadelní historií. Její výzkum napomáhá pochopení toho, kde se vzaly a odkdy se tradují v českém divadelním provozu některé postupy a zvyklosti, představy a mýty.

Vedle Šubrtů a zmíněného Schmoranzů je i Štech zakladatelskou osobností českého profesionálního divadla. Byli to tito, dnešními slovy – divadelní manažeři, kteří do divadelní praxe zavedli řadu nezbytných, dodnes fungujících provozních stereotypů. V době zpochybnění institucionální podoby kulturního života ve veřejném prostoru, v době snahy přetvořit instituce moderny, které A. Giddens už před více než čtvrt stoletím rozeznal a popsal jako často „skořápkové instituce“, jsou to právě tyto stereotypy, které na jedné straně brání módně vyznávané restrukturalizaci těchto institucí, na druhé straně pomáhají udržovat pravidelný kulturní provoz před jeho úplnou dezintegrací. Stejně jako ve sporech, které doprovázely Štechovu manažerskou činnost, je i v naší dnešní „teorii a praxi divadelní tvorby“ mnoho idejí, které ale nejsou promítnuty do reality každodenní praxe, a proto, pokud jsou do ní uvedeny, způsobují zpravidla provozní krach divadelního spolku. A stejně jako ve Štechově době jsou ti, kdo o tuto praxi dbají a udržují celé soustrojí divadelního života ve skřípajícím, ale přeci jen stále patrném chodu, cejchování – právem – jako lidé provozu a odstavování – neprávem – při reflexi kulturního života na vedlejší kolej. Na tu kolej, kam naše historie divadla „zaparkovala“ i Václava Štecha.

Schmoranzová se ve své práci důsledně vyhýbá tomu, aby hodnotila Štecha jako umělce. Jeho přínos české dramaspisbě byl zpochybňován už za jeho života. Přitom je to autor „komediálního zboží“, které je dodnes organickou součástí repertoáru činoherních divadel. Důvod upozadění významu Štechovy dramatické tvorby Schmoranzová objevitelsky spatřuje v tom, že Štech ve svém činnosti divadelního manažera, ale i autora a režiséra, zkrátka nevěřil osvícenské představě o možnosti „vychovávat diváka“. Protože tato ušlechtilá představa je – dodnes – osou toho českého divadelnického myšlení, které se vnímá jako pokrokové – nemohl v interpretaci dějin dopadnout Štech jinak, než jak dopadl: jako poněkud kuriozní, pokroku bránící, konzervativní a spory vyhledávající osoba, trpící nedostatkem velkorysosti. Sám k tomuto hodnocení významně přispěl – a Schmoranzová si toho všímá – svou obsedantní potřebou hájit své postupy v polemicky vyhocených knihách, z nichž nejznámější je Vinohradský případ.

Schmoranzové práce je první ucelenou monografií o Václavu Štechovi. Je psána čtivě a srozumitelně, přitom však neztrácí úroveň akademického textu. Autorka neskřývá, že objekt jejího výzkumu má její sympatie a pochopení, nepřistupuje však na jeho výklad událostí.

Práce může být rozhodně pedagogicky využita na Katedře produkce, ale také na KČD. Je přínosem pro poznání dějin moderního českého divadla a doporučuji uvažovat o jejím případném vydání, patrně ještě s dramaturgickým doplňkem zabývajícím se Štechovým dramatickým dílem.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Petrovicích u Sedlčan 23. 8. 2021

Prof. MgA. Jan Vedral, PhD.